

Bâbürlü İmparatorluğu'nda Veraset Buhranı: Sultan Evrengzîb Âlemgîr'in Kardeşleri ile Taht Mücadelesi*

Succession Crisis in The Mughal (Baburid) Empire: The Struggle for the Throne Between Sultan Aurangzeb Alamgir and His Brothers

Komronbek NASİMJon OĞLU** - Muhittin KAPANŞAHİN***

Öz

Bu çalışma, XVII. yüzyıl ortalarında Bâbürlü İmparatorluğu'nda patlak veren veraset buhranını, Sultan Evrengzîb Âlemgîr'in askerî dehası, siyasî manevraları ve ideolojik meşruiyet inşası çerçevesinde analiz etmektedir. İmparator Şah Cihan'ın hastalığıyla başlayan bu fetret devri; şehzadeler Dârâ Şükûh, Şah Şücâ, Murad Bahş ve Evrengzîb arasındaki fiziksel bir çatışmanın ötesinde, imparatorluğun tarihsel seyrini değiştiren yapısal bir kırılma noktası olarak ele alınmaktadır.

Makalede, tarih metodolojisinin temel unsurlarından olan kaynak tenkidi ve karşılaştırmalı metin analizi yöntemleri uygulanmıştır. Evrengzîb'in Sâmûgarh Muharebesi'nin¹ ardından gerçekleştirdiği “yıldırım harekâtı” ile rakiplerini saf dışı bırakma süreci, dönemin vakanüvisleri ve yabancı seyyahların gözlemleriyle temellendirilmektedir. Çalışmanın özgün tarafını, Evrengzîb'in Dârâ Şükûh'u yargılama biçimi oluşturmaktadır. Evrengzîb'in, Dârâ Şükûh hakkında bizzat hüküm vermek yerine süreci ulemâya havale ederek onu “*mülhid*” sıfatıyla mahkûm ettirmesi; sıradan bir iktidar kavgasının ötesinde, derin bir zihniyet dönüşümünü simgelemektedir. Bu stratejik tercih, Ekber Şah döneminden itibaren süregelen “*eklektik ve senkretik*” yönetim anlayışının kesin bir reddi niteliğini taşıırken, muhafazakâr ve şer'î esaslara dayalı yeni bir devlet modelinin iktidara taşındığını tescil etmektedir.

Çalışma ayrıca, Evrengzîb'in zaferden sonra uyguladığı “*istimalet siyaseti*”² stratejisine dikkat çekmektedir. Mağlup kardeşlerinin ordularını ve bürokratlarını (mansabdârlar) tasfiye etmek yerine kendi sistemine eklememesi, Şehzade Murad'ın borçlarını ödemesi gibi hamleler, onun hanedan onurunu koruma hassasiyeti ile pragmatik iktidar anlayışının bir birleşimi olarak sunulmaktadır. Netice itibarıyla makale; nitel tarihsel analiz yöntemiyle, Evrengzîb'in hem askerî kudreti hem de ulemâ ve ordu üzerindeki otoritesini kullanarak Bâbürlü tahtında nasıl mutlak bir

Bu makale 01.05.2026 tarihinde dergimize gönderilmiş; 04.05.2026 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 29.05.2026 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; Komronbek Nasımjon oğlu- Muhittin Kapanşahin, “Bâbürlü İmparatorluğu'nda Veraset Buhranı: Sultan Evrengzîb Âlemgîr'in Kardeşleri ile Taht Mücadelesi”, *Müellif Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, S. 5, (Haziran 2026), s. 1-10.

* Bu çalışma, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Prof. Dr. Muhittin Kapanşahin danışmanlığında hazırlanan “*Âkil Han Râzi'nin 'Vâkıyat-ı Âlemgîri' Eserinin Tercüme ve Değerlendirmesi*” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, E-mail: vohidovkomronbek801@gmail.com, Orcid: 0009-0002-8072-2339.

*** Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, muhittinkapansahin@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9582-1685.

¹ 29 Mayıs 1658 tarihinde Agra'nın yaklaşık 13 kilometre doğusunda, Yamuna Nehri yakınlığında gerçekleşen Sâmûgarh Muharebesi, Bâbürlü veraset buhranının askerî ve siyasî açıdan en belirleyici kırılma noktasıdır. Veliâht Şehzade Dârâ Şükûh'un emrindeki yaklaşık 60.000 kişilik muazzam imparatorluk ordusu, Evrengzîb ve Murad Bahş'ın taktiksel olarak daha disiplinli ve topçu kuvvetleri bakımından avantajlı birleşik kuvvetleri karşısında ağır bir bozguna uğramıştır. Dârâ'nın kritik bir aşamada savaş filini terk ederek ata binmesi ordusunda panik yaratmış ve çözülmeyi hızlandırmıştır. Bu muharebe, salt bir askerî zafer olmanın ötesinde Şah Cihan'ın fiilî otoritesinin sonunu hazırlamış, Agra Kapıları'nın Evrengzîb'e açılmasına ve Dârâ'nın bir daha toparlanamayacak şekilde Delhi-Lahor hattına kaçmasına yol açmıştır. Jadunath Sarkar, *History of Aurangzib*, C. 1-2, Orient Longman Limited, Calcutta 1925, s.57-59.

² İstimalet, kelime anlamı olarak “*meylettirme, cezbetme, gönül alma ve hoşgörü gösterme*” demektir. Özellikle Osmanlı fetihlerinde Hristiyan tebaayı kazanmak için kullanılan bu kavram, geniş anlamda bir devletin hükümlerini sınırları içindeki muhalif grupları, yerel güç odaklarını veya eski düşmanları yumuşak güç, mali imtiyazlar ve idarî entegrasyon yoluyla sisteme bağlama siyasetini ifade eder. Bâbürlü bağlamında Evrengzîb, veraset buhranı sonrasında mağlup şehzadelerin maiyetindeki mansabdârları cezalandırmak yerine rütbelerini koruyarak veya artırarak imparatorluk bürokrasisine dâhil etmiş, böylece hem olası isyanları önlemiş hem de devletin idarî sürekliliğini sağlamıştır. Kavramın kuramsal çerçevesi ve devlet yönetimindeki diplomatik yansımalarının analizi için bkz. Halil İnalçık, “Ottoman Methods of Conquest”, *Studia Islamica*, S. 2, (1954), s. 103-110; genişletilmiş bir kavramsal değerlendirme için ayrıca bkz. Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler”, *Vakıflar Dergisi*, S. 2, (1942), s. 279-285.

hâkimiyet kurduğunu, bu süreçte babası Şah Cihan, kardeşleri ve kendi oğlu dâhil her türlü engeli nasıl bertaraf ettiğini bilimsel bir perspektifle ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Bâbürlü İmparatorluğu, Sultan Evrengzîb Âlemgîr, Meşruiyet, Taht Mücadelesi, Dârâ Şükûh, Şah Şücâ, Murad Bahş.

Abstract

This study analyzes the succession crisis that erupted in the Mughal Empire in the mid-17th century, within the framework of Sultan Aurangzeb Alamgir's military genius, political maneuvers, and the construction of ideological legitimacy. This interregnum, beginning with Emperor Shah Jahan's illness, is considered not merely a physical conflict between the princes Dara Shukuh, Shah Shuja, Murad Bakhsh, and Aurangzeb, but a structural turning point that altered the historical course of the empire.

The article employs the fundamental methods of historical methodology, namely source criticism and comparative text analysis. Aurangzeb's process of eliminating his rivals through a "lightning campaign" following the Battle of Samugarh is substantiated by the observations of contemporary chroniclers and foreign travelers. The unique aspect of the study lies in Aurangzeb's manner of judging Dara Shukuh. Aurangzeb's decision to condemn Dara Shukuh as an "infidel" by referring the matter to the religious scholars (ulema) instead of personally passing judgment on him symbolizes a profound shift in mindset, beyond a mere power struggle. This strategic choice represents a definitive rejection of the "eclectic and syncretic" style of governance that had prevailed since the Akbar Shah era, and signifies the establishment of a new, conservative, and Sharia-based model of government.

The study also highlights Aurangzeb's "appeasement policy" strategy after his victory. His actions, such as integrating the armies and bureaucrats (mansabdars) of his defeated brothers into his own system instead of purging them, and paying of Prince Murad's debts, are presented as a combination of his sensitivity to preserving dynastic honor and his pragmatic approach to power. In conclusion, the article; using qualitative historical analysis, this work reveals, from a scientific perspective, how Aurangzeb established absolute rule on the Mughal throne by leveraging both his military power and his authority over the ulema and the army, and how he overcame all obstacles, including his father Shah Jahan, his brothers, and his own son.

Keywords: Mughal Empire, Sultan Aurangzeb Alamgir, Legitimacy, Struggle for the Throne, Dara Shukuh, Shah Shuja, Murad Bakhsh.

Giriş

Bâbürlü İmparatorluğu'nun XVII. yüzyılın ortalarında karşı karşıya kaldığı veraset buhranı, yalnızca bir hanedan içi iktidar değişimi değil; devletin siyasî, hukukî ve ideolojik temellerinin yeniden tanımlandığı bir dönüm noktasıdır. Sultan Şah Cihan'ın 1657 yılındaki ani rahatsızlığıyla tetiklenen bu süreç, imparatorluğun dört bir yanındaki şehzadelerin askerî ve siyasî kapasitelerini sergiledikleri amansız bir mücadeleye dönüşmüştür. Bâbürlü devlet geleneğinde kesin bir veraset yasaının bulunmayışı "Ya taht ya tabut" ilkesini kaçınılmaz kılmış, bu durum ise imparatorluğu ciddi bir parçalanma eşğine getirmiştir.

Bu makalenin temel odak noktasını oluşturan Sultan Evrengzîb Âlemgîr, rakiplerinden sadece askerî meziyetleriyle değil, aynı zamanda kriz yönetimindeki kararlılığı ve "istimalet siyaseti" manevralarıyla ayrılmaktadır. Sâmûgarh Muharebesi ile başlayan ve Delhi'deki acele cülûs töreniyle taçlanan bu süreç, Evrengzîb'in iktidarını meşrulaştırma çabalarının birer tezahürüdür. Nitekim Evrengzîb'in, ağabeyi Dârâ Şükûh'u doğrudan bir emirle değil, ulemânın fetvasına dayanan bir yargılama süreciyle infaz ettirmesi, yürüttüğü siyasetin en rafine örneğidir.

Çalışma kapsamında öncelikle Evrengzîb'in rakipleri olan şehzadelerin siyasî portreleri çizilmiş; ardından onlara karşı yürütülen "yıldırım harekâtı" kronolojisi, dönemin birincil

kaynakları olan Hâfî Hân,³ Muhammed Kâzım⁴ ve Kenbû⁵ gibi vakanüvislerin kayıtları ile İtalyan seyyah Niccolao Manucci'nin⁶ gözlemleri ışığında analitik bir yaklaşımla irdelenmiştir. Özellikle rakiplerinin destekçisi olan mansabdârları cezalandırmak yerine sistem içerisine dahil eden uzlaşmacı tutumu ve hanedan onurunu koruma hassasiyeti, çalışmanın özgün analiz birimlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma; Evrengzîb'in taht mücadelesini kazanırken sadece rakiplerini değil, aynı zamanda imparatorluğun eski yönetim paradigmasını da nasıl bertaraf ettiğini bilimsel bir zemin üzerinde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Saltanat ve Zühd: Evrengzîb Âlemgîr'in Şahsiyeti ve Dindarlığı

Muhammed Evrengzîb'in ismi, Farsça “evreng” (taht) ve “zîb” (süs) kelimelerinin birleşiminden türemiş olup “*tahtın süsü*” ya da “*tahtın ziyneti*” anlamını taşımaktadır. Tahta çıktıktan sonra benimseyip kullandığı saltanat adı “*Âlemgîr*” ise “*âlemi elinde tutan*” anlamına gelmektedir. Evrengzîb Âlemgîr, Timur Hanedanı'na mensup olup, Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiş ender hükümdarlardan biridir. Henüz çocukluk döneminde dinî eğitimi tam anlamıyla tamamlanamamış olsa da ilerleyen yaşlarında bağımsızlığını kazandıktan sonra bu eksikliğini telafi etmiştir. Ancak bu dönemde, hafızasını yeterince genç yaşta eğitememiş olmanın dezavantajıyla karşı karşıya kalmış; tüm dikkatini ilim öğrenmek gibi kutsal bir göreve verememiştir. Bu nedenle, ilerleyen yaşlarında hafızası çocukluk ve gençlik yıllarındaki keskinliğini yitirmiştir. Ayrıca kızlarından biri olan Zîbünnisâ'nın da Kur'an hâfızı olduğu bilinmektedir. Bu durum, ailesinde de dinî eğitime verilen önemin bir göstergesidir⁷. Yine Sultan Âlemgîr kendi elleriyle Kur'an-ı Kerim nüshaları istinsah etmiş, bu el yazmalarının satışından elde edilen gelirle şahsi masraflarını karşılamaya çalışmıştır⁸.

Bazı müellifler hükümdarın derin ilim ve irfan sahibi olduğunu, ayrıca hat sanatında uzmanlık kazandığını ifade etmektedir. İmparator Âlemgîr, hayatı boyunca İslami değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmış bir hükümdardır. Beş vakit namazını düzenli olarak kılmış, mükellef olduğu oruçlarını da her zaman tutmuş, hatta teheccüd namazını dahi ihmal etmemiştir. Zühd anlayışı gereği sade bir yaşamı benimsemiş; saray hayatındaki lüks ve gösterişi büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Ölümünden sonra geriye yalnızca birkaç kıyafet, kendi el yazısıyla istinsah ettiği Kur'an-ı Kerim nüshası ve bazı kişisel eşyaları kalmıştır. Mezarı da bu sade yaşam anlayışının bir yansımasıdır⁹. Hindistan'ın Ahmednagar bölgesindeki kabri, türbesiz ve açık hava mezarı şeklindedir.

Bütün bunlardan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki Sultan Evrengzîb Âlemgîr, İslam tarihinde “*dindar hükümdar*” tipinin önde gelen örneklerinden biri olarak kabul edilir. Kişisel yaşamında gösterdiği takva, onun devlet yönetiminde de şeriata öncelik vermesini sağlamıştır. Ancak bu dindarlık, bazı çevreler tarafından hoşgörüsüzlükle eleştirilmiştir. Özellikle Hindu tapınaklarının yıkılması ve cizye vergisinin yeniden yürürlüğe konulması, bu bağlamda en çok tartışılan uygulamaları arasında yer alır¹⁰.

Trajik Bir Veliht: Muhammed Dârâ Şükûh

20 Mart 1615'te Ecmîr yakınlarında doğdu. Şah Cihan'ın büyük oğludur. Annesi, hatrasına Tac Mahal inşa edilen ve daha çok Mümtaz Mahal diye anılan Ercümend Begüm'dür. Adı, Pers Hükümdarı Darius'a izafeten “*Dârâ*” olarak verilmiş; “*Şükûh*” ise hem “*dehşet*” (Şikûh) hem de “*ihtişam*” (Şükûh) anlamlarında kullanılmıştır. Muhammed Dârâ geleneğe uygun olarak İslami eğitim gördü; Arapça, Farsça ve Sanskritçe öğrenmiş, özellikle nazari ilimlerle ilgilenmiş, dinî ve tasavvufi bilgisini takviye etmek için bu sahadaki eserlerin belli başlılarını incelemiştir. Kendisine

³ Muhammad Hashim Khafî Khan, *The Muntakhab Al-Lubab, Part 2 (1874)*, (haz. Maulavi Kabir Al-Din Ahmed), Kessinger Publishing, LLC, 2010.

⁴ Muhammed Kâzım Münşî, *Âlemgîrnâme*, (haz. Hâdim Hüseyin ve Abdülhay), The Asiatic Society of Bengal, Calcutta 1868.

⁵ Muhammed Sâlih Kenbû, *Amel-i Sâlih (Şah Cihannâme)*, C. 3, (haz. Gulam Yezdani), The Asiatic Society of Bengal, Calcutta 1939.

⁶ Niccolao Manucci, *Storia do Mogor or Mogul India: 1653-1708*, (çev. William Irvine), Low Price Publications, Delhi 1996.

⁷ Zahiruddin Faruki, *Aurangzeb and His Times*, D. B. Taraporevala Sons and Co., Bombay 1935, s.158–160.

⁸ Sarkar, a.g.e., C. 5, s.390.

⁹ Sâqî Must'ad Khan, *Maâsir-i-Âlamgiri – A History of the Emperor Aurangzeb-Âlamgiri (reign 1658–1707 A.D.)*, (çev. Jadunath Sarkar), Royal Asiatic Society of Bengal, 1947, s.135–138.

¹⁰ Audrey Truschke, *Aurangzeb: The Life and Legacy of India's Most Controversial King*, Stanford University Press, 2017, s.76–78.

ilahi bilgi ve ilhamın verildiği inancı ile bu yoldaki çalışmalarını daha da artırmıştır¹¹. İlk evliliği Bâbürlü tarihinin en pahalı düğünü (3,2 milyon rupi) olarak kaydedilmiştir. Dârâ, Ranadil adındaki dansçı bir kıza âşık olmuş, babasının karşı çıkmasına rağmen onunla evlenmiştir. Bu evlilikten Süleyman Şükûh ve Sipihir Şükûh adında iki oğlu olmuştur. Sultan Şah Cihan 1657 yılında hastalanınca saltanat mücadelesi başlamıştır. Ancak bu süreçte, Dârâ Şükûh'un askerî ve idari bakımdan yetersizliği ortaya çıkmıştır. Kardeşi Şehzade Evrengzîb'e karşı verdiği mücadeleyi kaybederek başarısızlığa uğramış ve sonunda esir alınmıştır¹².

Dârâ Şükûh, siyasî ve askerî açıdan yetersiz olsa da dinî ve tasavvufî düşünceleriyle döneminin dikkat çeken isimlerinden biri olmuştur. Genç yaşlarda, büyükbabası Ekber Şah tarafından başlatılan Hint ve İslam düşüncelerini uzlaştırma hareketinin etkisiyle tasavvufa ilgi duymaya başlamış; zamanla bu düşünceye tamamen yönelmiştir. Ancak bu alandaki bazı özgür fikirleri ve iddiaları, dönemin muhafazakâr uleması tarafından sapkınlıkla değerlendirilmiş ve kendisi “*kâfir*” ve “*münkir*” olmakla suçlanmıştır. Fakat Dârâ hiçbir zaman İslam'ı inkâr etmemiş, her vesile ile İslam'ın hak din olduğunu ifade etmiş, Allah Teala ve Hz. Muhammed hakkında sağlam bir inanca sahip olmuş, hatta Miraç olayının ruh ve bedenle meydana geldiğini kendine has bir nazariye ile ispatlamaya çalışmıştır¹³.

Şehzade Dârâ Şükûh, aynı zamanda babasının gözde evladı olarak öne çıkmaktaydı. Padişah, oğulları arasında açık bir şekilde Dârâ'yı kayırmış ve onun lehine imtiyazlar tanımıştır. Diğer şehzadeler çeşitli eyaletlere tayin edilirken Dârâ Şükûh; Kabil, Lahor ve Keşmir'in valisi olmasına rağmen sarayda, babasının yanında kalmaya devam etmiştir. Bu durum, onun idari ve askerî tecrübe kazanmasını engellemiş; devlet işlerinde yeterli donanımı elde edememesine neden olmuştur. Şah Cihan, kendi döneminde babası Cihangîr'in yaptığı gibi, sarayında tahtının yanına Dârâ Şükûh için daha küçük bir taht yaptırmıştır. Hatta soyluların protokol sırasında önce Dârâ Şükûh'u selamlamaları, ardından kendi huzuruna çıkmaları emredilmiştir¹⁴. 1642 yılında kendisine Bülend İkbâl (yüksek talihli), 1655'te ise Şah Bülend İkbâl unvanları verilmiştir. Şah Cihan, oğlunu saltanata hazırlamak amacıyla Dârâ'ya, o zamana kadar emsali görülmemiş şekilde 60.000 zatluk bir mansab tevcih etmiştir. Aynı zamanda sağlığında onu fiilen halef ilan etmiş ve tahtın vârisi olarak konumlandırmıştır. Ancak bu kayırma; diğer şehzadelerin -özellikle Şah Şücâ, Murad Bahş ve Evrengzîb'in- tepkilerine ve Dârâ'ya karşı cephe almalarına yol açmıştır¹⁵.

Bengal'in Güçlü Valisi ve Tahtın Mağrur Talibi: Mirza Şah Şücâ

Şah Cihan ve eşi Mümtaz Mahal'in ikinci oğlu olan Mirza Şah Şücâ, 23 Haziran 1616'da Ecmir'de doğdu. 1639'da Bengal'e subedar olarak atandı. 1642'de buna ek olarak Orissa vilayeti de kendi idaresi altına verildi. Şah Şücâ, kibirli ve girişimlerinde cesur biriydi; ünlü Racput Beyi Maharaca Cesvent Singh ile iyi bir dostluk kurmuştu. Ayrıca haremde onun vekili gibi hareket eden kız kardeşi Cihanâra Begüm bulunmaktaydı. Karakter bakımından Dârâ'ya benzemekte olup ondan daha sağduyulu ve daha kararlıydı¹⁶. Bengal'deki yirmi yıla yakın idaresi boyunca bölgede istikrarı sağlamış, özellikle Racmahal'i başkent yaparak burayı mimari ve ticari bir merkez hâline getirmiştir. Babasının 1657'deki hastalık haberini aldığı anda, Racmahal'de kendi adına hutbe okutup sikke bastırarak hükümdarlığını ilan eden ilk şehzade olmuştur¹⁷.

Ancak askerî dehası, kardeşi Evrengzîb'in stratejik hamleleri karşısında yetersiz kalmıştır. 1659'daki Hecve Muharebesi'nde aldığı ağır yenilginin ardından Bengal'e çekilmek zorunda kalmış; Evrengzîb'in orduları tarafından sıkıştırılınca Arakan'a sığınmıştır. Burada Arakan Kralı ile girdiği siyasi ihtilaflar neticesinde, ailesiyle birlikte trajik bir şekilde hayatını

¹¹ Naimur Rahman Farooqi, “Dârâ Şükûh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1993, s. 483-484.

¹² Truschke, *a.g.e.*, s.19-20.

¹³ Berna Karagözoğlu, “Hinduizm ve İslâm Tasavvufuna Yaklaşımı ile Hindistan'ın Ünlü Türk Bilgini Şehzade Dârâ Şükûh”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 4, S. 13, (2017), s. 101.

¹⁴ Michael H. Fisher, *Bâbürlüler: Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu*, (çev. M. Fatih Çalşır), Kronik Yay., İstanbul 2020, s. 271.

¹⁵ Farooqi, “a.g.m.”, s. 484.

¹⁶ Fisher, *a.g.e.*, s. 274.

¹⁷ Sarkar, *a.g.e.*, C. 1-2, s. 65-66.

kaybettiği kabul edilmektedir. Onun bu belirsiz ve hüznü sonu, Bâbürlü tarih yazımında “*kayıp şehzade*” anlatılarının doğmasına neden olmuştur¹⁸.

Zevk Düşkünlüğü ile Cesaret Arasında: Şehzade Murad Bahş

Şah Cihan ve Mümtaz Mahal'in hayatta kalan en küçük oğlu hem de Evrengzîb'in kardeşi olan Mirza Muhammed Murad Bahş, 9 Ekim 1624 tarihinde Bihar'da dünyaya gelmiştir. Hayatı boyunca Belh, Dekken ve Gucerat gibi önemli vilayetlerde çeşitli idari görevlerde bulunmuş; ancak bu görevlerinin tamamında başarısız olmuştur. Prof. Jadunath Sarkar, Murad Bahş'ı “*budala, zevk düşkünü ve tez canlı*” bir kişilik olarak tanımlamakta; karakterinin olgunluk kazanmadığını ifade etmektedir¹⁹. Hatta yaşça ileri bir döneme gelmiş olmasına rağmen ne kendini devlet işlerine vermeyi ne de kişisel arzularını kontrol altına almayı başarabilmiştir. Diğer taraftan çok cesur ve yiğit bir mirza olup ok ve yay kullanımında son derece mahirdi. İtalyan seyyah Manucci, Murad Bahş'ın gizli olarak Şii olduğunu ifade etmektedir²⁰. Fakat bu bilgi sağlam bir zemine sahip değildir. Şah Cihan'ın dördüncü kızı Mihrünnisa Begüm, Murad Bahş'ın tarafını tutmaktaydı.

Murad Bahş 1657'de, babasının hasta olduğu haberini aldıktan sonra Ahmedabad'da kendi hükümdarlığını ilan etti. Aynı yıl, Surat Limanı'na gelen ve Agra'da Şah Cihan ile görüşmek üzere yola çıkan Osmanlı Elçisi Manzade Hüseyin Ağa'yı kabul etti. Manzade Hüseyin Ağa, Şah Cihan'ın oğulları arasındaki savaşıardan duyduğu hayal kırıklığını dile getirmiştir²¹. 7 Temmuz 1658'de kardeşi Evrengzîb ile birlikte bir çadırda iken sarhoş olan Murad Bahş, gizlice hapse gönderildi. Ocak 1659'dan itibaren Gvalyor Kalesi'ne nakledildi ve burada üç yıl boyunca hapis yattı²².

Evrengzîb Âlemgîr'in Tahta Çıkışı ve Kardeşleri ile Mücadelesi

Askerî kabiliyetleri ve stratejik dehası ile kardeşleri arasından öne çıkan Evrengzîb, veraset mücadelesinde galip gelerek ülkenin bölünmesinin önüne geçti. Sâmûgarh Muharebesi'nin ardından süratle Delhi'ye geldi. Evrengzîb; siyasi rakibi ve ağabeyi Dârâ Şükûh'un nüfuzunu kırmak adına kapsamlı hazırlıklarına devam ederken, 31 Temmuz 1658 tarihinde acele bir şekilde burada ilk cülus merasimini yaptı. Söz konusu törende, meşruiyetin temel nişanelerinden olan hutbe okutma ve sikke bastırma işlemlerini ise sonraya bıraktı. Delhi'deki kısa süreli ikametinin ardından, mevsimsel yağışlar başlamadan evvel stratejik önemi haiz Lahor'a ulaşmayı hedefleyerek şehirden ayrıldı²³.

Evrengzîb'in sergilediği kararlı tutum, Dârâ Şükûh'un durumunu zorlaştırdı. İlk iş olarak Dârâ'nın üzerine yürümesi, ağabeyine destek verenlerin bir kısmının onu terk etmesine neden oldu. Direnci gittikçe azalan Dârâ, Sind bölgesine (Tette vilayeti) çekilmek mecburiyetinde kaldı. Bu stratejik üstünlük, Evrengzîb'i kardeşleri ile olan meselesini hızlı bir şekilde çözmek için cesaretlendirdi. Dârâ'yı takiben Mülta istikametinde ilerleyen Evrengzîb, bu esnada doğuda Şah Şücâ'nın yarattığı tehlikeyi öncelikli bir tehdit olarak addederek harekât planını değiştirdi. Kuvvetlerinin bir kısmını Dârâ'yı etkisiz hâle getirmek üzere görevlendirirken kendisi ana ordusuyla Şücâ'nın üzerine yürüdü. Şehzade Şücâ, Evrengzîb ve Dârâ arasındaki çatışma ortamından istifade ederek Agra'ya yürümek düşüncesinde idi. Ancak Evrengzîb, ele geçirdiği Bâbürlü tahtını bir an önce sağlama almak için acele ediyordu²⁴. Bu nedenle, kardeşlerinden kaynaklanan tehditleri muharebe yoluyla bertaraf etmek amacıyla vakit kaybetmeksizin kapsamlı bir “*yıldırım harekâtı*” tertipledi.

1659 senesinin başında Şah Şücâ'ya karşı başlatılan harekât öncesinde Evrengzîb, Marvar Racası Cesvent Singh'in ihaneti ile karşı karşıya kaldı. Maiyetindeki Racput birlikleriyle beraber Evrengzîb'in en büyük oğlu Sultan Muhammed'in ordugâhını basarak yağma eden Cesvent

¹⁸ Sarkar, *a.g.e.*, C. 1-2, s. 74.

¹⁹ Sarkar, *a.g.e.*, C. 1-2, s. 182-183.

²⁰ Manucci, *a.g.e.*, s. 240.

²¹ Naimur Rahman Farooqî, *Bâbürlü-Osmanlı İlişkileri / Bâbürlü Hindistanı ile Osmanlı İmparatorluğu Arasındaki Politik ve Diplomatik İlişkiler Üzerine Bir İnceleme, 1556-1748*, (çev. Mehmet Akif Erdoğan), Selenge Yay., İstanbul 2013, s. 126.

²² Sarkar, *a.g.e.*, C. 1-2, s. 182-183.

²³ Khafi Khan, *a.g.e.*, s. 40; Kenbû, *a.g.e.*, C. 3, s. 317.

²⁴ Kenbû, *a.g.e.*, C. 3, s. 318-319.

Singh'in bu eylemi beklenmedik bir şekilde vuku buldu. Bu hadise neticesinde ordudaki düzen bozulurken Cesvent Singh, yağmaladığı teçhizat ve eşyalarla birlikte Racistan'a doğru çekildi. Evrengzîb, bu ani gelişmenin askerî kuvvetleri arasında yol açtığı zafiyeti metanetle karşılayarak kısa sürede ordusunu toparlamayı başardı ve kardeşi Şah Şücâ ile nihai bir savaşa tutuştu. Hecve mevkiinde gerçekleşen bu zorlu muharebe neticesinde Şücâ'nın ordusu ağır bir bozguna uğrayarak dağıldı. Zaferin ardından Sultan Muhammed ve Mir Cumla, kaçan Şücâ'nın takibini sürdürürken Evrengzîb; batıda tehlike arz etmeye devam eden Dârâ Şükûh üzerine yapılacak harekâtı bizzat sevk ve idare etmek amacıyla tekrar batı cephesine yöneldi²⁵.

Gucerat istikametine çekilen Dârâ Şükûh, Evrengzîb'in karşısına son bir ümitle çıkma niyetindeydi. Bu doğrultuda isyancı Raca Cesvent Singh'in desteğini arayan Dârâ, onun teşvikiyle Racistan topraklarına vasil oldu. Dârâ'yı askerî açıdan cesaretlendiren Cesvent Singh, eş zamanlı olarak gizlice Evrengzîb'den af talebinde bulundu. Evrengzîb ise ağabeyinin zayıf kuvvetlerinin yeni desteklerle tahkim edilmesini engellemek ve muhalif cepheyi bölmek maksadıyla stratejik bir hamle yaptı. Bu minvalde Cesvent Singh'i affettiğini ilan ederek onu Ahmedabad Valiliği ile görevlendirdi. Böylelikle Dârâ, en önemli müttefik desteğinden mahrum bırakılarak siyasi bir yalnızlığa itildi²⁶.

Dârâ Şükûh aleyhine gelişen bu diplomatik süreçlerin neticesinde, 14 Mart 1659'da Ecmir dolaylarında karşı karşıya gelen iki ordu arasında şiddetli bir muharebe vuku buldu. Bu mücadelede topçu kuvvetlerini etkin bir şekilde kullanan Evrengzîb, sahada mutlak bir üstünlük tesis etti; ancak bu zafer, ordunun seçkin kadrolarında önemli kayıplara yol açtı. Bu kayıpların en dikkat çekicisi, Evrengzîb'in kabiliyetli generallerinden biri olan Şeyh Mir'in savaş meydanında hayatını kaybetmesiydi. Evrengzîb karşısında ikinci kez ağır bir mağlubiyet alan Dârâ, bir kez daha kaçmak zorunda kaldı; fakat bu defa makus talihi, onun macerasının daha fazla sürmesine izin vermedi. Önce Guccerat'a, ardından Sind bölgesine yönelen Dârâ, buradan da Kandahar'a vasil olmak amacıyla büyük dedesi Hümayun Şah'ın vaktiyle Şir Şah Surî karşısında aldığı yenilgi sonrası izlediği yolu takip ederek Safevi Devleti'ne sığınmak için İran'a gitmek niyetinde idi. Lâkin daha sonra bu düşüncesinden vazgeçerek yeniden kuvvet toplama arayışına girdi. Ancak buna zaman bulamadan Evrengzîb'in adamları tarafından yakalanıp Delhi'ye getirildi²⁷. Delhi'de fil üzerinde teşhir edilen Dârâ, bir süre sonra yargılanarak infaz edildi²⁸. Dârâ'nın yargılanması ve infazı, Evrengzîb'in taht mücadelesi boyunca inşa ettiği meşruiyet temellerine sadık kalınarak gerçekleştirildi. Dönemin uleması; Dârâ'nın şeriat dairesinden saptığını ve tasavvufun adını kötüye çıkardığını ileri sürdü. Bu iddialar neticesinde "mülhid"²⁹ olarak nitelendirilen Dârâ hakkında, dinî hukuk çerçevesinde infaz fetvası verildi (10 Eylül 1659)³⁰.

Dârâ'nın yargılanması neticesinde ortaya konulan suçlamalara dair hükümler *Âlemgîrnâme*'de sıralanmıştır. Bunlara bakıldığında Dârâ, mülhidlikle suçlanırken onun tasavvufun dışına çıkan eylemleri ve doğurduğu sonuçlar üzerinde durulmuştur. Dârâ'nın Ekber Şah'ın eklektisizminin ortaya çıkardığı geleneğe bağlı olarak Hinduizm'e ve Hint kültürüne meyiletmesi, özellikle İslam ve Hindu dinleri arasında yaptığı kıyas neticesinde ortaya çıkan benzerlikleri aşırıya kaçarak vurgulamaya çalışması, yargılamanın konusu olmuştur³¹. Ulemanın Dârâ'nın görüşleri ve fiillerinden duyduğu rahatsızlık aşikâr olsa da bu durumun asıl etkisi Evrengzîb ile yaşanan saltanat mücadelesinde görülmüştür. Aleyhinde ileri sürülen bu iddialar, nihayetinde Dârâ'yı meşruiyet zemininden kopararak feci sonunun önünü açmıştır³².

Evrengzîb'in, Dârâ Şükûh'un yakalanmasının ardından doğrudan hüküm vermek yerine meseleyi ulema yargısına havale etmesi, yürüttüğü siyasetin somut bir göstergesidir. Nitekim İtalyan seyyah Manucci, yargı sürecinin tamamen Evrengzîb'in kontrolünde ilerlediğini belirterek

²⁵ Kenbû, *a.g.e.*, C. 3, s. 319-320.

²⁶ Must'ad Khan, *a.g.e.*, s. 18.

²⁷ Kenbû, *a.g.e.*, C. 3, s. 327-328; Must'ad Khan, *a.g.e.*, s. 19-22.

²⁸ Kenbû, *a.g.e.*, C. 3, s. 335.

²⁹ İslam'ın itikad dairesinin dışına çıkarak dinin temel hükümlerine muhalefet eden fikirleri benimseyen kişiler için mülhid sıfatı kullanılmıştır. Mustafa Sinanoğlu, "İlhâd", *DİA*, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2000, s. 90-92.

³⁰ Khafi Khan, *a.g.e.*, s. 87; Münşi, *a.g.e.*, s. 34.

³¹ Münşi, *a.g.e.*, s.35.

³² Karagözoğlu, "a.g.m.", s. 101.

bu durumun arka planına ışık tutar³³. Bu karar, onun taht mücadelesinde Dârâ'ya karşı yalnızca siyasi bir kavga vermediği, aynı zamanda iki farklı dinî ve felsefî anlayışın mücadelesi anlamına da geldiğinin tescillenmesi demektir. Dârâ'nın yargılanması sonucunda verilen hüküm ile Ekber Şah senkretizmi reddediliyor ve muhafazakâr bir din anlayışı Evrengzîb tarafından iktidara taşınıyordu.

Mücadelenin perde arkası tetkik edildiğinde, Ekber Şah'ın ortaya koyduğu eklektik hâkimiyet anlayışının karşısındaki muhalefetin tarihsel bir süreklilik arz ettiği ve bu gerilimin Evrengzîb ile Dârâ arasındaki rekabetin bir parçası hâline geldiği görülür³⁴. Ancak bu taht mücadelesi yalnızca iki farklı perspektif arasındaki çatışmanın belirleyici olduğu bir mücadele olmadı. Nitekim Evrengzîb'in şehzadelik döneminden itibaren Racput ve Marata liderleri gibi yerel güç merkezleriyle kurduğu yakın ilişkiler, kendisine verilen desteğin belli bir dinî anlayış etrafında toplananlardan ziyade, onun siyasi kabiliyetine güvenen geniş bir koalisyondan kaynaklandığını ortaya koyar. Nihayetinde bu mücadeleden muzaffer çıkan ve şeriat eksenli bir çizgi takip eden Evrengzîb, kendi siyasetini de bu mücadelenin keskinleştirdiği bir program ile hayata geçirdi.

Tahtın son sahibinin hayatta kaldığı bu mücadelede vâris olarak öne çıkan şahsiyetler bertaraf edilmiş oldu. Bu süreçte, daha önce hapsedilen Murad Bahş 14 Aralık 1661 yılında idam edildi. Dârâ'nın oğlu Süleyman Şükûh ise Evrengzîb'in emriyle Gvalyor Kalesi'ne gönderilerek tutsak edildi. Ancak onun akıbeti de babasından farklı olmadı ve 1662 senesinde hayatına son verildi.

Şehzade Şücâ ile yaşanan güç mücadelesi de fazla uzamadan Evrengzîb'in lehine sonuçlandı. Karşılaştığı yoğun baskıyı bertaraf edemeyen Şücâ, beraberindekiler ile birlikte ülkeyi terk ederek Arakan'a kaçmak durumunda kaldı³⁵. Şücâ'nın damadı olan Şehzade Sultan Muhammed, görevini kötüye kullandığı ve amcası Şücâ'nın tarafına geçtiği gerekçesi ile Evrengzîb tarafından hapsedildi. Bu ceza geçici olurken Sultan Muhammed, kısa bir süre sonra affedildi³⁶.

Böylece hanedan içindeki alternatif güç odakları tamamen tasfiye edilerek Evrengzîb'in mutlak hâkimiyeti sağlandı. Bu süreçte Evrengzîb, babası Şah Cihan'ı ve oğlu Sultan Muhammed'i bile hapsedmekten geri durmadı. O, bu hususta gösterdiği sertlikten dolayı eleştirilirken Bâbürlü tarihinin en çetin taht mücadelelerinden biri olan bu hadisede, Evrengzîb'in daha yumuşak bir siyaset takip etmesini beklemek oldukça iyimser olurdu. Kardeşlerine karşı yürüttüğü iktidar savaşında, sâbık hükümdar Şah Cihan'ın hâlâ hayatta bulunması, sürecin daha sert ve hızlı şekillenmesinde zorlayıcı oldu. Şah Cihan'a karşı güvenini yitiren Evrengzîb'in kardeşlerini bertaraf etmekten başka bir yol görmemiş olması, onu riskli ama bir o kadar başarılı bir süreç sonunda Bâbürlü tahtına taşıdı³⁷.

Evrengzîb, taht mücadelesinin ardından Dârâ'nın ve diğer kardeşlerinin eski destekçilerine karşı oldukça ılımlı bir yaklaşım sergiledi. Kardeşlerinin askeri birliklerini ve danışmanlarını kendi ordusu ve yönetimi altında istihdam etti. Hatta Şehzade Murad'ın borçlarını dahi ödemekten geri durmadı. Bu tutumu, saltanat ailesi üyelerinin onurunu korumak hususundaki hassasiyetinden ileri geliyordu. Ancak Evrengzîb, taht yolunda gerekli sertliği ve siyasi kurnazlığı göstermekten de hiçbir zaman çekinmedi³⁸.

Evrengzîb, tahta oturmasının ardından hızlı hareket ederek kardeşlerine karşı kesin bir zafer ilan etti. Oldukça sancılı olan bu süreçte alınacak olası bir mağlubiyet, aynı zamanda henüz tahtında uzun bir süre geçirmemiş olan Evrengzîb'in sonu olabilirdi. Şah Cihan'ın hayatta ve tutsak olması, bir zafiyet hâlinde Evrengzîb'in topladığı desteği kaybetmesine yol açabilirdi. Ancak beklemenin ve sulh yolu ile bu taht meselesini halletmenin daha az riskli olmadığına farkında olan Evrengzîb, bu belirsiz ortamda mansabdârların desteği uzun süre alamayacağını

³³ Manucci, *a.g.e.*, s. 356-357.

³⁴ Sarkar, *a.g.e.*, C. 5, s. 390.

³⁵ Kenbû, *a.g.e.*, C. 3, s. 322-325.

³⁶ Must'ad Khan, *a.g.e.*, s. 31.

³⁷ Shibli Nomani, *Aurangzeb Alamgir*, (haz. Mubarak Ali), Fiction House Mozang, 2016, s. 41-42.

³⁸ Truschke, *a.g.e.*, s.39.

bilincindeydi. Bu yüzden nihai bir netice arzusuyla kardeşlerine karşı başlattığı bu amansız mücadeleyi başarıyla neticelendirdi. Evrengzîb'in kurmaylarının ona karşı herhangi bir muhalefet içerisine girmemesi de bu mücadelelerde onu diri tutan etkenlerin başında geliyordu. Şehzadeliginden itibaren sahip olduğu güçlü askerî imajı ona karşı olumlu bir bakış açısı yaratırken mansabdârlara yeni fetihler ve kazançlar için ümit veren dinamik ve kararlı yapısı, onun için Delhi yolunu açtı.

Sonuç

Bu çalışma, XVII. yüzyılın ortalarında Bâbürlü İmparatorluğu'nda patlak veren veraset buhranını ve Sultan Evrengzîb Âlemgîr'in kardeşlerine karşı yürüttüğü taht mücadelesini yalnızca askerî bir kronoloji olarak değil; devletin egemenlik paradigmasında yaşanan köklü bir zihniyet ve yapısal dönüşüm süreci olarak analiz etmiştir. İmparator Şah Cihan'ın ani rahatsızlığıyla tetiklenen fetret devri, Bâbürlü veraset geleneğindeki hukuki belirsizliklerin ve “*Ya taht ya tabut*” ilkesinin doğurduğu kaçınılmaz bir sistem krizi olarak tezahür etmiştir. Araştırma kapsamında uygulanan nitel tarihsel analiz yöntemi, resmî vakayinamelerin satır araları ile yabancı seyyahların dış gözlemci perspektiflerini kaynak tenkidi süzgecinden geçirerek çapraz bir doğrulamaya tabi tutmuş ve krizin çok boyutlu yapısını ortaya koymuştur.

Elde edilen bulgular; şehzadeler Dârâ Şükûh, Şah Şücâ, Murad Bahş ve Evrengzîb arasındaki mücadelenin askerî sahadaki taktiksel dehanın ötesinde, derin bir meşruiyet ve ideolojik zemin inşası savaşı olduğunu göstermektedir. Evrengzîb Âlemgîr'in Sâmûgarh Muharebesi'nden itibaren yürüttüğü “*Yıldırım harekâtı*”, rakiplerini lojistik ve stratejik açıdan felç ederken onun asıl kalıcı zaferi, siyasi iktidarı hukuki ve dinî bir meşruiyete kavuşturma becerisinde saklı kalmıştır. Bu bağlamda, baş rakibi Dârâ Şükûh'un doğrudan bir padişah iradesiyle değil, ulema mahkemesi tarafından “*mülhid*” sıfatıyla mahkûm edilerek tasfiye edilmesi, çalışmanın en özgün kırılma noktalarından birini teşkil eder. Bu yargılama süreci, salt bir hanedan içi hesaplaşmanın ötesinde, Ekber Şah döneminden beri devletin kurumsal kimliğini şekillendiren eklektik ve senkretik yönetim anlayışına indirilmiş kesin bir darbedir. Evrengzîb, ulemanın desteğini arkasına alarak muhafazakâr ve şer'î esaslara dayalı yeni bir devlet modelini iktidara taşımış, böylece kendi saltanatını sarsılmaz bir teokratik-hukuki zemine oturtmuştur.

Diğer taraftan makale, Evrengzîb'in salt dinî-muhafazakâr bir sertlik yanlısı olduğu yönündeki tek taraflı tarih yazımı tabularını yıkarak onun rasyonel ve pragmatik devlet adamı kimliğini de net bir şekilde ortaya koymuştur. Muzaffer bir komutan olarak tahtı ele geçiren Evrengzîb, muhalif mansabdârları ve mağlup kardeşlerinin askerî birliklerini tasfiye etmek yerine onları idari mekanizmaya entegre etmiştir. Literatürde kuramsal altyapısı tanımlanan bu “*istimalet siyaseti*”, kriz ve geçiş dönemlerinde devletin kurumsal sürekliliğini koruma ve olası isyan dalgalarını baştan engelleme amacı taşıyan son derece pragmatik bir yönetim modelidir. Şehzade Murad'ın şahsi borçlarının üstlenilmesi ve hanedan onurunun korunmasına yönelik sembolik hassasiyetler, bu rasyonel kriz yönetiminin somut yansımalarıdır. Nitekim Evrengzîb'e verilen desteğin homojen dinî bir gruptan ziyade, onun askerî ve idari kabiliyetine güvenen Racpût ve Marata liderlerini de kapsayan geniş bir siyasi koalisyona dayanması, bu pragmatik dehanın en açık kanıtıdır.

Netice itibarıyla Sultan Evrengzîb Âlemgîr; askerî kudreti, ulema ittifakını ve devletin bekasını gözeten istimalet hamlelerini eş zamanlı kullanarak Bâbürlü tarihinin en çetin veraset krizini sonlandırmıştır. Kendi babası ve oğlu dahil olmak üzere taht üzerindeki tüm alternatif güç odaklarını bertaraf eden Âlemgîr, imparatorluğun coğrafi olarak parçalanmasının önüne geçmiş ve Hindistan alt kıtasında mutlak merkezîyetçi bir hâkimiyet tesis etmiştir. Bu yönüyle 1657-1659 veraset buhranı, Bâbürlü devlet geleneğinde eski yönetim paradigmasının tasfiye edilerek dinî-hukuki meşruiyet ve pragmatik uzlaşının harmanlandığı yeni bir siyasi dönemin başlangıcı olarak tarihteki yerini almıştır.

Kaynakça

- Barkan, Ömer Lütfî, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler.” *Vakıflar Dergisi*, S. 2 (1942), 279-386.
- Farooqi, Naimur Rahman, “Dârâ Şükûh”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, TDV Yay., 1993, s. 483-484.
- Farooqi, Naimur Rahman, *Bâbürlü-Osmanlı İlişkileri / Bâbürlü Hindistanı ile Osmanlı İmparatorluğu Arasındaki Politik ve Diplomatik İlişkiler Üzerine Bir İnceleme, 1556-1748*, (Çev. Mehmet Akif Erdoğan), Selenge Yay., İstanbul, 2013.
- Faruki, Zahiruddin, *Aurangzeb and His Times*, D. B. Taraporevala Sons and Co., Bombay, 1935.
- Fisher, Michael H., *Bâbürlüler: Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu*, (Çev. M. Fatih Çalışır), Kronik Yay., İstanbul, 2020.
- İnalcık, Halil, “Ottoman Methods of Conquest”, *Studia Islamica*, S. 2, (1954), s. 103-129.
- Karagözoğlu, Berna, “Hinduizm ve İslâm Tasavvufuna Yaklaşımı ile Hindistan'ın Ünlü Türk Bilgini Şehzade Dârâ Şükûh”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, S.13, (2017), s. 96-108.
- Kenbû, Muhammed Sâlih, *Amel-i Şâlih (Şah Cihannâme)*, (Haz. Gulam Yezdani), C. 3, The Asiatic Society of Bengal, Calcutta, 1939.
- Khafî Khan, Muhammad Hashim, *The Muntakhab Al-Lubab, Part 2 (1874)*, (Haz. Maulavi Kabir Al-Din Ahmed), Kessinger Publishing, LLC, 2010.
- Manucci, Niccolao, *Storia do Mogor or Mogul India: 1653-1708*, (Çev. William Irvine), Low Price Publications, Delhi, 1996.
- Münşî, Muhammed Kâzım, *Âlemgîrnâme*, (Haz. Hâdim Hüseyin ve Abdülhay), The Asiatic Society of Bengal, Calcutta, 1868.
- Must'ad Khan, Sâqi, *Maâsir-i-Âlamgiri-A History of the Emperor Aurangzib-Âlamgir (reign 1658-1707 A.D.)*, (Çev. Jadunath Sarkar), Royal Asiatic Society of Bengal, 1947.
- Nomani, Shibli, *Aurangzeb Alamgir*, (Haz. Mubarak Ali), Fiction House Mozang, 2016.
- Sarkar, Jadunath, *History of Aurangzib*, C. 5, Orient Longman Limited, 1925.
- Sarkar, Jadunath, *History of Aurangzib*, C. 1-2, Orient Longman Limited, 1925.
- Sinanoğlu, Mustafa, “İlhâd.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, TDV Yay., 2000, s. 90-92.
- Truschke, Audrey, *Aurangzeb: The Life and Legacy of India's Most Controversial King*, Stanford University Press, 2017.

Extended Abstract

The succession crisis that erupted in the Mughal Empire during the mid-seventeenth century stands as a fundamental structural turning point that reshaped the political, legal, and ideological paradigm of the state. Triggered by the sudden illness of Emperor Shah Jahan in 1657, the conflict transcended a routine dynastic struggle to reveal the deep-seated instability of the Mughal succession system, where the lack of codified primogeniture rendered the principle of “*ya taht ya tabut*” (either the throne or the coffin) an unavoidable political reality. This study analyzes the multi-layered nature of this interregnum through the lens of political legitimacy, ideological discourse, and structural transition, shifting the scholarly focus from basic military chronology to the examination of a profound socio-political transformation

Adhering to rigorous historical methodology, this article utilizes source criticism and comparative text analysis to evaluate primary contemporary materials and external historical accounts. The internal mechanics of the crisis, the military operations, and the subsequent administrative consolidation are cross-referenced using key imperial chronicles, notably Muhammad Hashim Khafi Khan's *Muntakhab al-Lubab*, Muhammad Salih Kanboh's *Amal-i Salih*, and Muhammad Kazim's *Alamgirnamah*. These court-sponsored perspectives are balanced against the independent, critical observations of the contemporary Italian traveler Niccolao Manucci. This triangulation of sources provides an analytical framework that enables a comprehensive assessment of both the internal ideological rhetoric and the external perception of the conflict.

The core of the study centers on the military genius and strategic maneuvers of Sultan Aurangzeb Alamgir in neutralising his rivals: Dara Shukuh, Shah Shuja, and Murad Bakhsh. Following his tactical victory at the Battle of Samugarh, Aurangzeb executed a highly coordinated "lightning campaign" that systematically disenfranchised his brothers. However, the defining feature of this study lies in the analysis of the ideological frameworks deployed to secure political legitimacy. Rather than eliminating his primary competitor, the crown prince Dara Shukuh, through a simple arbitrary execution, Aurangzeb meticulously referred the matter to the *ulema* (religious scholars).

By securing a formal legal decree (*fatva*) that condemned Dara Shukuh as a "mulhid" (heretic) due to his syncretic philosophical inclinations, Aurangzeb framed his accession not as a violent usurpation, but as a legal and religious necessity. This strategic move marked a decisive institutional break from the eclectic, pluralistic governance paradigm established since the reign of Akbar Shah, deliberately replacing it with a centralized state model rooted in conservative, Sharia-based legitimacy.

Conversely, the research challenges conventional historiographical assumptions that depict Aurangzeb solely as a rigid ideologue by highlighting his highly rational and pragmatic statesmanship. Upon consolidating his authority, Aurangzeb actively implemented a policy of conciliation, or "istimalet siyaseti", to ensure administrative continuity and prevent further insurrections. Instead of purging the bureaucratic and military apparatus of his defeated brothers, he deliberately integrated their *mansabdars* (officials) and military units into his own imperial system.

Furthermore, symbolic gestures such as assuming the personal debts of Prince Murad Bakhsh demonstrated a calculated effort to preserve dynastic honor while neutralizing potential pockets of resistance. The study highlights that Aurangzeb's political coalition was remarkably heterogeneous, relying heavily on a broad alliance of Rajput and Maratha leaders who supported his demonstrated administrative and military capacity rather than a singular religious ideology.

In conclusion, this article demonstrates how Sultan Aurangzeb Alamgir successfully resolved one of the most severe succession crises in Mughal history by systematically combining decisive military power, strategic alliances with the religious elite, and pragmatic conciliation policies. By neutralizing all competing loci of power -including his father Shah Jahan, his brothers, and his own son- Aurangzeb averted the territorial fragmentation of the empire and established absolute centralist control over the Indian subcontinent. Ultimately, the 1657-1659 interregnum represents the institutional dismantlement of the old Mughal administrative paradigm and the introduction of a new political era governed by a sophisticated fusion of legal-ideological legitimacy and pragmatic realpolitik.